

Voleo je Prištinu, ali je voleo i Beograd

**Faruk Begoli, život između karijere, prijatelja, bivše supruge
Zoje i balkanskog primitivizma**

U leto 2007. godine, započeo sam rad na monografiji o poznatom glumcu Faruku Begoliju. Sa izdavačem (*Integra*) smo isplanirali da otputujem za Beograd kako bih istraživao u pozorišnim arhivama i filmskim kućama i sastao sa Begolijevim prijateljima, kolegama i saradnicima. Hteli smo da biografija obuhvati i taj važan deo života i karijere Faruka Begolija. Međutim, ubrzo nakon što sam počeo sa radom, Begoli se razboleo. Prognoze lekara su bile loše. Nije više imao vremena za neke stvari vezane za knjigu koje smo ranije isplanirali. Trebalo je raditi brzo i iskoristiti Begolijevu snagu. Stoga je u to vreme bilo najvažnije da budem što više sa njim i da steknem uvid u stvari koje, na kraju krajeva, nisu mogle da se nađu ni u jednom arhivu. On zapravo nije imao nikakvu ličnu arhivu, imao je ponešto fotografija, poneku belešku i ništa više. Nije sačuvao ništa iz svoje senzacionalne glumačke karijere, nikakav novinski isečak, intervju ili sličan dokument. Sve što je imao je bio on sam, njegovo britko pamćenje i humor, koji ni u vreme bolesti nije izgubio. Hrabrio nas je da nastavimo dalje sa knjigom. Nastojali smo da je po svaku cenu objavimo što je pre moguće.

Tokom '70-ih i '80-ih godina XX veka on je bio među najtraženijim filmskim glumcima u bivšoj Jugoslaviji. Bilo je to vreme kada su se u raznim gradovima stvarali klubovi njegovih obožavalaca. Igrao je u oko 70 igranih filmova raznih metraža i u desetinama pozorišnih predstava. U 33-oj godini života za sobom je imao 33 filma, a autori većeg dela njih su bili najglasovitiji režiseri tog vremena u bivšoj Jugoslaviji.

Još uvek srećem ljude u Beogradu kojima se, kada im pomeneš Faruka Begolija, oči pune suzama. Da ne govorim o Prištini gde ga se sa setom svi sećaju, posebno njegovi bivši studenti. Sećam se kako bi, prilikom svakog prelaska granice između Kosova i Crne Gore, crnogorski policajci, čim bi ugledali Begolija u autu, menjali izraz lica, bili oduševljeni, postajali ljubazniji i podsećali ga na filmove u kojima je igrao.

Zoja Begoli

Pričao je Begoli kako se tokom studija glume u Beogradu upoznao sa dva nova druga, koji će ostati njegovi doživotni prijatelji i drugovi. Bili su to Josif Tatić – Tale ili Jataganac, kako ga je Begoli zvao, i Laslo Švirthli – Laci, obojica glumci iz Begolijeve klase.

„Provodili smo i po 20 sati zajedno... Često smo stanovali zajedno. Sve što smo radili, radili smo zajedno. Postali smo nerazdvojni... Ovo naše prijateljstvo traje još od 60-ih godina, dakle u pitanju je više od 45 godina.” (Faruk Begoli, 2007)

Dok sam ga intervjuisao za monografiju, Begoli nam je jednog dana rekao da je njegova bivša supruga sačuvala jedan „dnevnik“ gde je imala sve – članke iz novina tog vremena, fotografije i štošta drugo. Dnevnik je nakon par dana stigao i u njemu smo našli sjajne materijale iz ranijeg perioda Begolijeve karijere, a posebno intervju i tekstove koji su se odnosili na njega i na njegovu suprugu, Zoju.

Faruk Begoli je bio oženjen Zojom Đoković, sjajnom ženom, o kojoj je govorio sa velikim poštovanjem. Zoja, sada već i ona pokojna, bila je profesionalna balerina u Narodnom pozorištu u Beogradu, kasnije će uzeti muževljevo prezime – Begoli. Tokom svih

* Jeton Neziraj, dramski pisac i umetnik iz Prištine. Autor je preko 25 drama izvođenih širom sveta i nekoliko scenarija. Bio je umetnički direktor Kosovskog narodnog pozorišta, a sada je osnivač i direktor kulturnog centra Cendra Multimedia iz Prištine.

tih godina u braku ona je bila, kako je izjavio Begoli u jednom davnom intervjuu, „stub kuće“. Ipak, nakon sedamnaest godina braka Begoli se razveo od nje.

Begoli je veoma oklevao da govori o svojoj bivšoj supruzi, Zoji. Kada sam ga intervjuisao za monografiju, tvrdoglavo je insistirao da se fokusiramo na njegovo stvaralaštvo, na profesionalni rad, a ne toliko na privatni život. On je bez ustezanja govorio o detinjstvu, ali je oklevao da započnemo ćaskanje kada god bi bilo reči o njegovom braku sa Zojom. Kada smo bili blizu završetka rada na knjizi, ipak sam morao neformalno da porazgovaram sa njim, tako da sam ga jednog dana naprosto pitao: kako može da se napravi monografija o Faruku Begoliju, a da se istovremeno ne naglasi činjenica da je sedamnaest godina bio u braku sa Zojom Begoli. Uistinu, kada bih uporno istrajavao sa ovakvim pitanjima, pričao bi o Zoji, ali bi dodao da „to nije za knjigu“. Ja sam ipak čuvao i beležio razgovore, u nadi da ću ga ubediti da se u knjizi nađe i deo o njegovom životu sa Zojom.

„Tokom ovih poslednjih godina ne govorim više o ljubavi, jer je postojala jedna istinska ljubav i, kao njen rezultat, i jedan brak. Bili smo sedamnaest godina zajedno. Ona je zadržala moje prezime. Ali, kada dođe kraj, onda je kraj, na žalost. Ostali smo prijatelji. Čujemo se telefonom s vremena na vreme. Najčešće smo se čuli tokom rata. Ali, pošto smo shvatili da smo oboje dobro, i ja i ona, razgovarali smo sve ređe i ređe. Sretan sam zbog te ljubavi, sretan sam što sam imao tu ženu. Zahvalio sam joj se što mi je pružila tu divnu ljubav, taj brak, to prijateljstvo, i taj komad divnog života.“ (Faruk Begoli, 2007)

Begolijevo zdravstveno stanje se pogoršalo i ja nisam mogao da ga posećujem da bih ga intervjuisao, budući da više nije imao snage da dugo priča. Ipak, mnogo štošta mi je stigao ispričati. Materijale je pročitao i odobrio. Monografija je dobijala oblik. Međutim, još uvek mi nije dao „dozvolu“ da u knjizi govorim i o Zoji. Jednog dana sam ga pozvao telefonom i rekao mu: kako da uvrstimo Zoju? On je kratko odgovorio: neka se (knjiga) napravi onako kako ti kažeš, ali vodi računa da bude dobro. Hteo je da Zoja, njegova bivša supruga, bude „valjano predstavljena“.

Škeljzen Maljići smatra da je za Begolija odluka da napusti Beograd bila vrlo teška. On veruje da je njegov razvod od supruge Zoje uticao na istu, ali, kako je rekao, to ne može biti dovoljan argument.

„On nikada nije govorio javno o istinskim razlozima za napuštanje Beograda i karijere jugoslovenske filmske zvezde. Zahvaljujući slavi i vezama koje je imao, Faruk je mogao da nastavi karijeru uspešnog glumca. On se lično razočarao u taj svet u kome je bio zvezda, svet koji se ubrzano urušavao, otvarajući put primitivizmu i političkom i kulturnom fašizmu. Mislim da je to osećanje bilo glavni pokretač zbog kog je Faruk svesno započeo jedan novi život i karijeru, fokusirajući se najviše na 'ulogu' profesora glume u Prištini.“

Bojim se da bih zaplakao ako bih otišao u Beograd

Posle 90-ih, u vreme političkih trzavica, kontakti Begolija sa školskim drugovima bili su sve ređi, ali nikad nisu u potpunosti prekinuti. Jednom prilikom se cela generacija njegove klase sa fakulteta okupila u kafani, kako bi oživelili sećanja prošlih vremena sa studija. Iz tog kafea oni su pozvali telefonom Begolija i svi su redom razgovarali sa njim:

„Razboleo sam se od užitka. Vratio sam se mnogo unazad u sećanjima... Na svu sreću, iz tih vremena imam lepe uspomene. Moj drug, Josif Tatić me stalno zove. Bojim se da bih zaplakao ako bih otišao u Beograd.“ (Faruk Begoli, 2007)

Jedna medijska priča

Mnogi ljudi se i danas sećaju medijske priče u vezi sa Farukom Begolijem. Godine 1982, jedna njegova izjava će izazvati gnev mnogih ljudi na Kosovu. U televizijskoj emisiji koja je bila posvećena demonstracijama studenata Albanaca 1981. godine, Begoli, koji je bio intervjuisan u nekom sasvim drugom kontekstu, izjavio je da mu se sviđa Be-

ograd i da se mnogo bolje oseća u Beogradu. Ova njegova izjava, percipirana je drugačije usled izmene konteksta i izazvala neviden gnev među ljudima na Kosovu. Mnogi od njih su u njemu gledali „izdajnika domovine“. Ova izjava o običnim ljudskim preferencijama, u tadašnjim političkim okolnostima je krajnje pogrešno shvaćena i pogrešno interpretirana. U vezi sa ovom njegovom izjavom, nakon nekoliko godina, na pitanje kosovskih novina, Begoli je veoma jasno objasnio celu tu priču i njenu pozadinu:

„To što sam rekao tom prilikom ne negiram. Rekao sam da sam u Beogradu proveo najveći deo života. Imam moje uspomene, dobre uspomene, bez obzira na omalovažavajuće stavove tamošnjih političara prema Albancima. Kada sam prihvatio ponudu Televizije Beograd, nije mi rečeno ništa oko cilja te emisije. Rečeno mi je da pričam o načinu moje afirmacije u Beogradu i šta ja osećam o Beogradu. Nisam imao pojma sa kojom su političkom pozadinom oni planirali tu emisiju. Ta je moja izjava zatim montirana i 'osakaćena'. Da je bila objavljena u celosti, meni bi aplaudirali, ali desilo se to što se desilo i...“ (Faruk Begoli, 2007)

Bivši student, a kasnije i Begolijev kolega, glumac Enver Petrovci, kaže da i dan danas ne razume zašto su se ljudi na Kosovu našli uvređeni zbog izjave Begolija.

„Bilo je to vreme nakon 1981. godine, kada su nas televizije i srpski novinari stalno provocirali. Faruk je rekao da se oseća dobro u Beogradu, da se oseća kao dete Beograda. Zašto da ne? Ne znam zašto su ljudi zloupotrebili ovu njegovu izjavu. Ni Faruk, ali ni Bekim Fehmiu nikada nisu negirali da su Albanci. Prilikom susreta sa Farukom, u kafani, na ulici, pozorištu ili bilo gde u Beogradu, uvek smo govorili međusobno na albanskom i nikad na srpskom. Na kraju krajeva, da li postoji Albanac koji je živeo u Beogradu, a da o njemu ljudi ovde na Kosovu nemaju predrasuda? Ljudi, koji su nekad bili naš ponos, upravo zbog činjenice što su stvorili ime u Beogradu, kasnije su psovani.“ (Enver Petrovci, 2007)

Međutim, Begoli je i mnogo godina kasnije govorio isto o Beogradu i ljubavi prema njemu.

„Bez obzira na to što me neko može krivo shvatiti i krivo interpretirati, ja i dalje volim Beograd.“ (Faruk Begoli, 2007)

Filozof Škeljzen Malići smatra da je slava Bekima Fehmija i Faruka Begolija, kao filmskih zvezda, u Beogradu u to vreme promenila tradicionalnu percepciju i predrasudu o Albancu kao stranom biću na jugoslovenskim prostorima, kao „nekulturnom“, „zaostalom“, „drvoseči“.

Operacija Beograd

Prvih dana NATO bombardovanja, na Televiziji Beograd se prikazuju filmovi o Drugom svetskom ratu, u većini kojih je igrao i Faruk Begoli. I, dok je u filmovima on igrao hrabrog partizana koji se bori protiv nemačkih fašista i domaćih izdajnika, u stvarnosti on je čekao kada će doći srpski policajci da ga silom proteraju iz kuće. I zaista, policajci će ga dva puta isterati iz kuće, ali se on ponovo, zajedno sa svojom sestrom vraćao kod brata Adila i nije pristao da ode.

„Jednog dana, dok se na televiziji prikazivao film 'Operacija Beograd' režisera Žike Mi-

Faruk (1944-2007) i Zoja Begoli (1949-2017)

trovića, gde ja igram neustrašivog oslobodioca grada Beograda, srpski policajci su došli i isterali nas iz kuće.“ (Faruk Begoli, 2007)

Njegovi drugovi iz Beograda, i drugih gradova van Kosova, uspeće na nađu njegov broj telefona. Josif Tatić – Jataganac, jedan od njegovih najintimnijih beogradskih drugova, stalno održava vezu sa njim. On bi ga zvao telefonom svakog drugog ili trećeg dana. Jataganac i nekoliko ostalih drugova, shvativši šta se dešava na Kosovu, učinili su velika nastojanja da Begolija „izvuku“ iz Prištine. Istražiće sve moguće kanale, čak će pokušati da pošalju i autobus koji bi evakuisao ne samo Begolija, već i njegovu porodicu. Nastojanja drugova da ga izvuku iz pakla će radovati i ohrabriti Begolija, ali ga ipak nisu uspeli ubediti da ode sa Kosova.

Ratna priča ima još jednu jezivu epizodu. Faruk Begoli, zajedno sa svojim bratom Adilom, vršio je dnevne rituale jednog običnog ratnog dana. U njihov stan su upala dva srpska policajca koji su vršili popis malobrojnog stanovništva koje je bilo ostalo u Prištini. Policajci su, naravno, prepoznali Begolija.

„Bilo je užasno. ‘Ajde, tražili ste Albaniju...’, govorili su nam. U početku sam se tresao, normalno. Oni bi zatim: ‘... vas dvojica ste nas napali, i mi ćemo vas sada ubiti’. Ovakvo maltretiranje je trajalo nekih dva sata. Ali, u jednom trenu čoveku dođe neka sasvim drugačija snaga, pukao mi je film i ja sam ih tada molio: ajde, odvedite me, gde god hoćete, uradite šta god hoćete... ajde, ubijte me...“ (Faruk Begoli, 2007)

Međutim, na svu sreću, sve se završilo bez tragičnog epiloga. Policajci su od Begolija tražili da im plati ručak. Uzeli su 200 nemačkih maraka i zatim otišli.

Nakon rata Begoli će veoma retko putovati van Kosova. Više neće otići ni u Beograd, ali ni u Zagreb ili Ljubljanu. U Sarajevo će otići tek mnogo kasnije, sa predstavom *Kralj Lir*.

„Ne smem da mislim na Beograd. Drugovi me zovu. Čak, oni misle da me je strah. Ali ja sam prekinuo jedan divan život. Sada sam podigao nekakav zid i ne želim više da mislim, jer sam Beograd mnogo voleo. Strah me. Želim da mi ostanu lepe uspomene koje imam.“ (Faruk Begoli, 2007)

O smrti Faruka Begolija 2007. godine izveštavali su gotovo svi mediji sa prostora bivše Jugoslavije, ali, takođe, i neki važni međunarodni mediji. Teško se može naći neka druga ličnost poput njega, o kojoj su nakon ratova u ovim krajevima, svi mediji, srpski, hrvatski, slovenački, albanski, bosanski, crnogorski i makedonski, pisali i gotovo jednoglasno konstatovali: da je to „veliki gubitak“. Ljudi i umetnici, kakav je bio Begoli, njihovim izvanrednim razmerama, prevazilaze mržnju i nacional-šoviniističku primitivnu patologiju. Oni, ne samo svojim životom, već i svojom smrću, šire među ljudima poruke mira, razumevanja, zajedničke boli, ljubavi i prijateljstva. Izgleda da kada umiru veliki umetnici, jezik mržnje i oružje, barem za tren, umuknu. Tako je bilo i prilikom smrti Faruka Begolija i prilikom smrti Bekima Fehmiua.

Poslednjih dvadeset godina svoga života on je proveo u Prištini, ali isto toliko godina on je proživio i u Beogradu. I fizički, ali i duhovno, njegov je život bio podeljen između Prištine i Beograda. I ljubav i poštovanje ljudi prema njemu je jednako podeljeno; koliko ga vole i poštuju u Prištini, toliko ga vole i poštuju i u Beogradu. U ovim našim albansko-srpskim zamršenim odnosima mržnje i potcenjivanja, Begoli je možda jedan od retkih izuzetaka, on je most povezivanja, od onih malobrojnih mostova koje su dva naroda izgradili i sačuvali među sobom. On je živeo i stvarao kao umetnik, uprkos mnogim drugim umetnicima iz ovih krajeva, koji su hteli da budu ne samo umetnici, već i patriote.

Veliki umetnici su deca sveta. Njihova domovina je njihova umetnost koju oni ostavljaju u nasleđe pokolenjima. Begoli nam je ostavio bogatu baštinu, kao umetnik i profesor. I kao čovek. I kada se budemo izlečili od groznice nacionalizma i primitivizma, Albanci i Srbi o Begoliju bi trebali zapisati: bio je veliki umetnik koji je voleo Prištinu i Beograd, a iznad svega je voleo čoveka!

Preveli: Anton Berišaj i Tamara Naunović